

ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПЛОДООВОЧЕВОГО КОМПЛЕКСУ

Грінченко О.В.

Полтавська державна аграрна академія

У статті наведено обґрунтування основних теоретичних підходів до визначення факторів ефективного розвитку підприємств. Охарактеризовано фактори ефективного розвитку підприємств плодоовочевої галузі. Наведено характеристику факторів формування середовища стратегічного розвитку підприємств плодоовочевої галузі. Визначено особливості впливу специфічних факторів на стратегічний розвиток підприємств плодоовочевої галузі. Здійснено моделювання ланцюга вартості підприємств плодоовочевого комплексу Полтавської області під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ключові слова: формування середовища стратегічного розвитку підприємств, фактори ефективного розвитку, вплив, підприємство.

Актуальність теми. Організація виробничої діяльності підприємств плодоовочевої галузі формується під впливом ряду чинників, які здійснюють вплив на інтенсивність використання ресурсів виробництва. В сучасних умовах актуальність проблем виявлення та управління чинниками розвитку підприємств плодоовочевої галузі обумовлюються об'єктивними обставинами економічного життя в країні: недостатня місткість внутрішнього ринку через його низьку платоспроможність; непослідовна економічна політика держави, спрямована на підтримку підприємств; існування суперечності економічних інтересів працівників у ході побудови мотиваційного механізму на підприємстві. Тому дослідження основних чинників формування ефективного розвитку на підприємствах плодоовочевого комплексу дозволить сформулювати перспективи удосконалення механізму ефективного управління ними.

Рівень дослідженості теми. В економічній літературі існують публікації, які присвячені проблемам виявлення чинників ефективного розвитку підприємств. Однак, подальшого розвитку потребують питання щодо дослідження специфічних факторів ефективного розвитку підприємств плодоовочевої галузі.

Метою статті є обґрунтування основних чинників ефективного розвитку підприємств плодоовочевої галузі.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі науковці виділяють різні фактори розвитку підприємств, групуючи їх за різними критеріями та ознаками. Тому, у ході дослідження пропонуємо спочатку зупинитися на огляді основних наукових підходів до визначення сукупності факторів, які впливають на рівень ефективності діяльності підприємств.

Месель-Веселяка В.Я. відзначала, що найбільш впливовим фактором, що спричиняє низьку ефективність виробництва, є недосконалість економічного механізму господарювання [1]. Відмінності в рівнях ефективності між різними підприємствами вона пояснює місцем їх розташування та економічними особливостями провадження господарської діяльності.

Данильченко В.О. відзначає, що загальноекономічні чинники впливають безпосередньо на показники, що відображають рівень та динаміку інфляції, обсяги виробництва товарів народного споживання, інвестицій в основний капітал, чи-

сельності й доходів населення. Галузеві чинники впливають на стан і розвиток підприємств виробничого сектору, а також їх забезпеченість економічними та фінансовими ресурсами. Тобто економічні та фінансові ресурси виступають важливим чинником, який одночасно забезпечує й обмежує зростання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємств в економіці [2]. Науковець поділяє усі чинники впливу на розвиток підприємств на дві групи – зовнішні та внутрішні чинники. Він виділяє наступні категорії зовнішніх чинників: загальноекономічні, законодавчі, чинники конкурентного середовища, соціально-політичні тощо. До внутрішніх чинників він відносить організаційно-управлінські, соціальні, ресурсні (фінансові, трудові, матеріальні, інформаційні) тощо. На його думку, фактори ефективності – це вся сукупність рушійних сил і причин, які впливають на зміну її показників. Доцільним є такий поділ їх на групи: 1) зміни технології та технічного рівня виробництва; 2) управління, мотивація, організація виробництва та праці; 3) обсяги та структура виробництва; 4) інші фактори. У сільському господарстві суттєвими є регіональні особливості, які діють як постійний фактор ефективності. Ще особливі фактори – землезабезпеченість та інтенсивність виробництва.

Янькова М.Д. досліджувала фактори ефективної роботи підприємств агросектору. Вона зазначала, що ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств визначається такими групами факторів як: природні, техніко-економічні і технологічні, загальноекономічні та соціальні тощо [3]. Кожен з перелічених чинників має власну специфіку впливу на організацію та розвиток підприємств.

У доповнення до наведеного вище підходу науковець М.М. Гуменюк усі фактори, що впливають на рівень ефективності роботи підприємств агросектору поділяв на дві групи: фактори внутрішнього середовища та фактори зовнішнього середовища. Фактори внутрішнього середовища (залежать від самого підприємства) характеризують здатність сільськогосподарських підприємств впливати на ефективність виробництва покращанням використання власних фінансових, трудових, матеріальних та інших ресурсів, впровадженням інтенсивних технологій тощо. Фактори зовнішнього середовища (не залежать від товаровиробника) – це діяльність держави,

фінансово-кредитних та ринкових інституцій спрямована на створення умов сільськогосподарського виробництва через використання макроекономічних важелів [4].

Андрійчук В.Г. розглядав макро-, мікрота мезоекономічні факторів впливу на розвиток підприємств. Серед макроекономічних факторів автор виділяв: платоспроможний попит, інфляцію, відсоткові ставки, обмінний курс національної валюти, динаміку цін, урядові видатки і дефіцит державного бюджету, рівень безробіття, інвестиційну активність. До мікроекономічних чинників ефективного розвитку підприємств автор відносив фактори внутрішнього середовища підприємства. Найбільш важливими мезоекономічними факторами є внутрішня структура ринку продукції, яка виробляється підприємством, характер формування інтеграційних зв'язків між підприємствами конкретної галузі [5].

Науковці О.М. Вишнеvsька [6] та О.І. Гопкало [7], розглядаючи сукупність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на розвиток підприємств виробничої сфери АПК, умовно поділяли їх на такі групи: фінансово-економічні, організаційні, матеріально-технічні, трудові ресурсні. Кожна група факторів передбачає наявність певних параметрів, якими описуються процеси фінансово-господарської діяльності підприємства. Так, фінансово-економічні фактори включають в себе умови ведення бізнесу, параметри конкурентного та ринкового середовища, забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами. Організаційні та трудові ресурсні фактори визначають умови організаційного розвитку та забезпеченість підприємства трудовими ресурсами. Матеріально-технічні фактори визначають рівень матеріально-технічної бази та забезпеченість підприємства основними засобами, іншими групами необоротних активів.

Н.С. Довгаль [8], В.С. Качуровський [9] та А.А. Малицький [10], аналогічно до попередньо розглянутих підходів, також виділяють дві основні групи факторів – зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів вони відносять ринкові, галузеві, макроекономічні, соціальні, політико-правові. До внутрішніх факторів вчені відносять ресурсний потенціал, систему організації та управління підприємствами.

Н.М. Богацька, А.В. Кохан та Я.Л. Майданюк у своїх дослідженнях акцентували увагу на чинниках сталого розвитку суб'єктів господарювання в економічному середовищі. Вони відзначали, що характерними рисами або факторами сталого розвитку підприємства чи організації є: фінансова стабільність і позитивна динаміка у прибутковості, доходності; наявність замовників, клієнтів чи споживачів продукції або послуг, тобто джерела доходів підприємства; комфортність праці, компетентність, соціальна захищеність у забезпеченні персоналу – тобто фактори, які створюють конкурентні переваги в результативності праці персоналу; позитивний вплив результатів діяльності на суспільну свідомість з точки зору охорони навколишнього середовища і споживання енергетичних ресурсів; позитивна оцінка методів і етики діяльності підприємства суспільством, персоналом і партнерами у бізнесі. Кожне підприємство функціонує в фінансовому середовищі, тому

обов'язковими умовами є фінансова стабільність підприємства та стійкість, що забезпечується фінансовим менеджментом даного підприємства [11].

У доповнення до вищевикладеного, І.В. Гонтарева визначила, що основними ендогенними факторами ефективності розвитку підприємства є складові його потенціалу: виробничого, трудового, розвитку, ринкового, фінансового та інформаційного. Автор проводила дослідження методичних підходів до оцінки кожної складової потенціалу та виявляла їх недоліки, на основі чого запропонувала схему архітектури факторів внутрішнього розвитку підприємства [12].

Рябуха Г.І. досліджував фактори ефективної діяльності підприємств галузі тваринництва. Він умовно поділяв усі фактори на дві групи: внутрішні (рентабельність виробництва, продуктивність праці, завантаження виробничих потужностей, дивідендна політика) та ринкові (ринкова капіталізація, відношення вартості компанії до прибутку до вираховання відсотків, податків, зносу і амортизації, відношення поточної ціни акції до прибутку, вартість підприємства з урахуванням боргу по відношенню до обсягу виробництва в тоннах готової продукції [13].

Таким чином, підсумовуючи наведені вище підходи, відмітимо, що усі вони дуже подібні між собою. Усі автори поділяють умовно фактори ефективного розвитку підприємства на дві великі групи – фактори зовнішнього та фактори внутрішнього середовища. Однак, різниця між підходами полягає лише у повноті висвітлення структури окремих факторів в межах кожної з наведених груп.

Отже, розглянувши наведені вище підходи, можемо зазначити, що ефективний розвиток підприємств плодоовочевої галузі передбачає використання виробничих ресурсів у найбільш ефективній їх комбінації. Ефективність діяльності підприємства плодоовочевої галузі може бути окреслена впливом певної сукупності факторів середовища його функціонування.

Чинники формування та розвитку підприємства плодоовочевої галузі також пропонуємо ділити на дві великі групи – на внутрішні та зовнішні. Внутрішні чинники мають ґрунтуватися на визначенні та формуванні системи ресурсного забезпечення діяльності підприємства. Факторами внутрішнього середовища підприємство плодоовочевої галузі може ефективно управляти, а чинники, що належать до зовнішнього середовища, підприємство може використовувати у процесі розробки стратегії розвитку та освоєння нових ринків [14].

З точки зору теорії стратегічного менеджменту та наукових підходів до визначення факторів ефективного стратегічного розвитку, основними чинниками формування і зростання ринкового потенціалу підприємства плодоовочевої галузі є зовнішні фактори ділового середовища, які забезпечують формування стратегії діяльності. У даному сенсі важливо особливу увагу звернути на роль зовнішніх факторів у виробленні стратегії підприємства, роблячи наголос на тому, що зовнішні чинники вимагають її адаптації до умов ринкового середовища [14].

З огляду на вищесказане, можемо окремо виділити класифікацію факторів стратегічного розвитку підприємства плодоовочевої галузі. Для

цього наведено основні фактори, що впливають на формування стратегічних пріоритетів розвитку підприємств на ринку продовольства (табл. 1).

Таблиця 1
Характеристика факторів формування середовища стратегічного розвитку підприємств плодоовочевої галузі

Фактори	Характер впливу на діяльність підприємства в цілому	Характер впливу на активізацію діяльності на ринку плодоовочевої продукції
Кількість конкурентів	-	+
Розмір конкурентів	-	+
Робота з дилерами	-	+ /
Робота напряму з постачальниками	+	+
Сегментація покупців	+	+

(позитивно + негативно - нейтрально +/-)

Джерело: [побудовано автором]

Використовуючи результати опитування ряду фахівців плодоовочевих компаній, а також базуючись на інформаційних матеріалах, розміщених в мережі Інтернет, було запропоновано авторську оцінку вагомості перелічених вище факторів по відношенню до діяльності плодоовочевих підприємств (рис. 1).

Як свідчать дані авторської оцінки, майже всі перелічені специфічні фактори формування середовища стратегічного розвитку підприємств плодоовочевої галузі позитивно впливають та стимулюють організацію торгівлі на ринку плодоовочевої продукції.

Розглядаючи формування стратегічних можливостей розвитку підприємств плодоовочео-

ві галузі, наведемо приклад стратегічної канви українських підприємств плодоовочевого комплексу Полтавської області, яку було побудовано виходячи з результатів особистих спостережень (рис. 2), наявних тенденцій ринку продукції АПК в зазначеному регіоні.

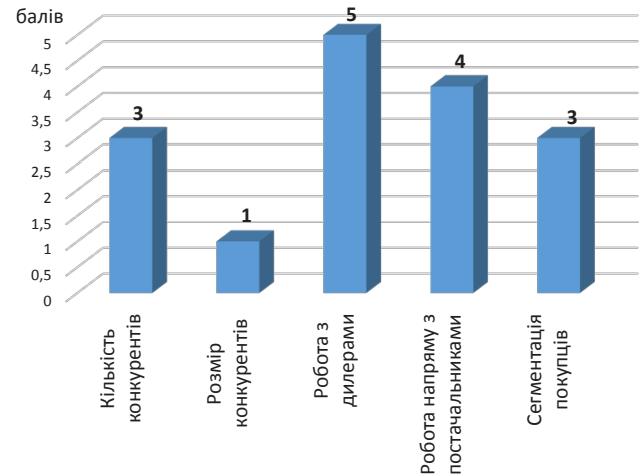

Рис. 1. Авторська оцінка впливу специфічних факторів на стратегічний розвиток підприємств плодоовочевої галузі

Джерело: [побудовано автором]

Характеризуючи стратегічну канву підприємств плодоовочевого комплексу, відмітимо, що стратегія блакитного океану у сфері АПК націлена на те, щоб спонукати компанії вирватися з червоного океану конкуренції шляхом створення для себе такої ніші, де можна не боятися конкурентів. Стратегія блакитного океану пропонує відмовитися ділити з іншими існуючий попит, постійно озираючись при цьому на конкурентів, а замість цього присвятити себе створенню нового, зростаючого попиту і відходу від суперництва.

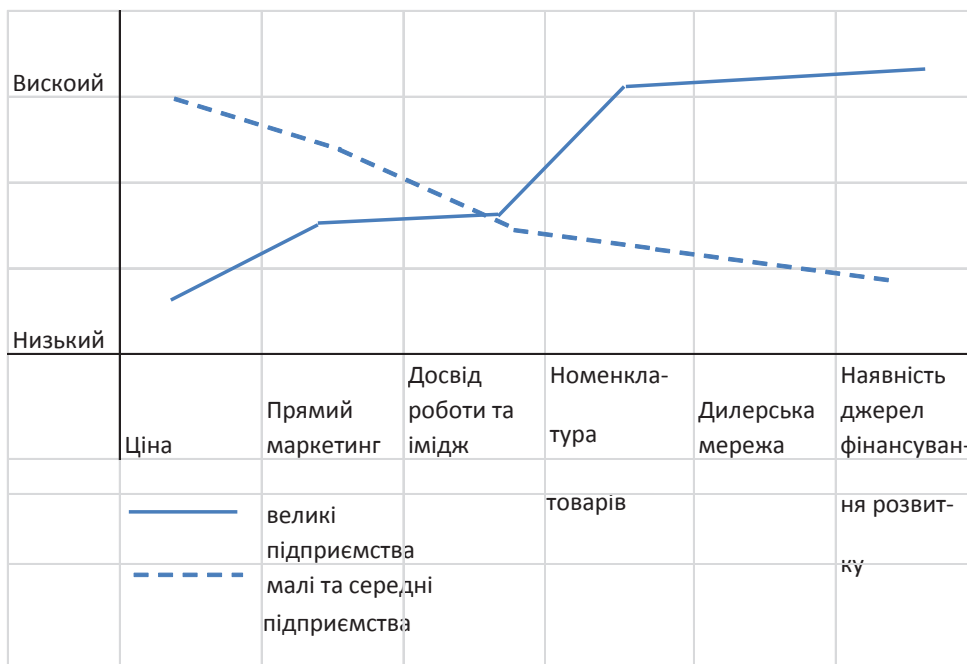

Рис. 2. Приклад стратегічної канви підприємств плодоовочевого комплексу Полтавської області

Джерело: [побудовано автором]

Висновки. Таким чином, теоретичне обґрунтування чинників розвитку підприємств плодоовочевої галузі базується на наукових підходах різних авторів до трактування та класифікації факторів впливу на ефективність господарської діяльності суб'єктів господарювання. Важлива перспектива у формування ефективного розвитку підприємства забезпечується на основі ресурсного підходу до його формування. Відповідно до ресурсного підходу, формування ефективного механізму управлін-

ня та розвитку підприємств плодоовочевої галузі базується на тому, що підприємство контролює використання матеріальних і нематеріальних ресурсів, що дозволяє йому реалізовувати стратегії, спрямовані на підвищення ефективності його діяльності. В межах наведеного підходу, комбінація всіх видів ресурсів, що залучені та не залучені до господарських процесів з будь-яких причин в діяльності підприємства плодоовочевої галузі є основою формування його стратегічних пріоритетів.

Список літератури:

1. Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві: доповідь на 12-их річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 25-26 лютого 2010 року / В.Я. Месель-Веселяк. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2010. – 57 с.
2. Данильченко В.О. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств гуртової торгівлі / В.О. Данильченко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1(127). – С. 133-143.
3. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України / М.Д. Янків // Львів.: Коопосвіта. – 2000. – 448 с.
4. Гуменюк М.М. Основні фактори економічної ефективності сільськогосподарських підприємств регіону / М.М. Гуменюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/119.pdf>
5. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
6. Вишнеvsька О.М. Ресурсний потенціал підприємництва / О.М. Вишнеvsька // Економіка АПК, 2008. – № 12. – С. 32-37.
7. Гопкало О.І. Механізм управління ресурсним потенціалом підприємства: принципи, цілі, задачі / О.І. Гопкало [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eaf.nmu.org.ua>
8. Довгаль Н.С. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні основи / Н.С. Довгаль // Науково-технічна інформація – 2009. – № 1. – С. 42-45.
9. Качуровський В.С. Ресурсний потенціал підприємства: структура та ефективність використання / В.С. Качуровський, В.П. Чайковська // Регіональна бізнес#економіка та управління, 2007. – № 4. – С. 123-129.
10. Малицький А.А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/malitskiy>
11. Богацька Н.М. та ін. Умови розвитку підприємства в сучасному ринковому середовищі / Богацька Н.М., Кохан А.В., Майданюк Я.Л. // Економіка, 2010. – № 10. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/10_53371.doc.htm
12. Гонtareва І.В. Ендогенні фактори ефективності розвитку підприємства / І.В. Гонtareва // Оралдин гилим жаршиси: науково-теоретичний і практичний журнал. Сер. Економічні науки. – Уралськ: Уралнаука, 2012. – № 10(46). – С. 76-8.
13. Рябуха Г.І. Фактори ефективності діяльності підприємств галузі тваринництва у ринковому середовищі / Г.І. Рябуха // Формування ринкових відносин в Україні, 2016. – № 6. – С. 84-88.
14. Кривов'язюк І.В. Сутність та класифікаційні підходи до видової характеристики стратегічних можливостей підприємства / І.В. Кривов'язюк, Р.М. Стрільчук // Економічний форум. – 2016. – № 4. – С. 150-157. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_4_23

Гринченко А.В.

Полтавская государственная аграрная академия

ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПЛОДООВОЩНОГО КОМПЛЕКСА

Аннотация

В статье приведено обоснование основных теоретических подходов к определению факторов эффективного развития предприятий. Приведена характеристика факторов эффективного развития предприятий плодоовощной отрасли. Рассмотрены особенности факторов формирования среды стратегического развития предприятий плодоовощной отрасли. Определены особенности влияния специфических факторов на стратегическое развитие предприятий плодоовощной отрасли. Осуществлено моделирование цепи стоимости предприятий плодоовощного комплекса Полтавской области под влиянием факторов внешней и внутренней среды.

Ключевые слова: формирование среды стратегического развития предприятий, факторы эффективного развития, влияние, предприятие.

Grinchenko O.V.

Poltava State Agrarian Academy

FACTORS OF EFFECTIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF THE FRUIT AND VEGETABLES COMPLEX

Summary

The article substantiates the main theoretical approaches to determining the factors of effective development of enterprises. The characteristic of factors of effective development of the enterprises of the fruit and vegetable branch is given. The peculiarities of the formation factors of the strategic development environment of enterprises of the fruit and vegetable industry are considered. Specific features of the influence of specific factors on the strategic development of enterprises of the fruit and vegetable industry are determined. Modeling of the cost chain of enterprises of the fruit and vegetable complex of the Poltava region under the influence of external and internal factors.

Keywords: formation of the environment of strategic development of enterprises, factors of effective development, influence, enterprise.